

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

februari 1 • 2022

TVÅ FÖRBISEDDA TIDIGMEDELTIDA MYNTGRUPPER AV SVEALANDSTYP
HOLMIA LITERATA 1701 OCH 1707 — ELIAS BRENNER
DISPUTATION OM MEDALJKONST I LUND
SNT REGISTER 2021

30 SEK

Sveriges Kungliga Medaljer

Provtryck nr 1

Provtryck nr 1 är nu färdigt och finns för beskådande. Jag kommer att delta i de flesta mässor under året och har då med mig senaste provtrycket för uppvisande. Jag räknar med att göra ytterligare två provtryck under året med den allt mer utökade boken. Preliminärt beräknar jag att den färdiga boken i två volymer, om ca 1800 sidor, kommer att tryckas till årskiftet 2022/23.

Sveriges kungliga medaljer omfattar alla kungliga medaljer från Gustav Vasa och fram till modern tid. Samtliga varianter, metaller, legeringar och präglingstyper är avbildade i färg på ett pedagogiskt sätt. Konkordans är angivet till de flesta tidigare utgivna standardreferensverken som Bror Emil Hildebrand "Kungliga medaljer 1874/75", Stig Stenström "Arvid Karlsteen 1944", Hermann Maué "Sebastian dadler 2008", Peter Felder "Johann Carl Hedlinger 1978", Carl Anton Ossbahr "För främmande makt 1927" för att nämna några.

Den färdiga boken trycks i A4-format i två volymer om ca 900 sidor/volym, alla medaljer avbildas i färg, med statistiska förekomster och raritetsbeskrivning. Värderingspriser utges i ett separat supplement som löpande uppdateras och blir beställningsbart via min hemsida.

Roberto Delzanno

Numismatiker - Författare - 0708-865008
roberto@delzanno.se - www.delzanno.se

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08 - 66755 98
info@numismatik.se
Måndagar kl. 10 - 12 och 13 - 16

Se www.numismatik.se
om ev. tillfälligt stängt kansli.

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 SEK / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt.
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning samt
Sven Svenssons stiftelse för
numismatik.

Redaktionen ansvarar inte för ej
beställt material. Texter och bilder i
SNT lagras elektroniskt och publiceras
som pdf på föreningens hemsida.
Den som sänder manus till SNT
medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 – 2020 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB
ISSN 0283-071X

VÅREN 2022

Föreningens aktiviteter

SNF:s lokaler på Banérgatan är nu färdigrenoverade.
Kansliet är åter öppet för besök på måndagar kl. 10-12, 13-16.
Se www.numismatik.se om eventuellt tillfälligt stängt innan besök.
Kansliet nås varje dag på: info@numismatik.se

NUMISMATISK BOKUTGIVNING 2021

Böckerna som visas på omslaget är:

Roberto Delzanno: *Myntårsboken 2022. Sveriges Mynt 995–2021.*

Bo Gustavsson & Kjell Danell: *Hur man beskriver medaljer och plaketter.*

Ylva Haidenthaller: *The Medal in Early Modern Sweden: Significances and Practices.*

Sven Lindskog: *Musikaliska akademimedaljer.*

Nordisk Numismatisk Årsskrift. Ny serie, 2.

Svenska Föreningen för Historiska Värdepapper: *Referens katalog över svenska aktiebrev.*

Februari

16 Föreningskväll – onsdag

Plats SNE, Banérgatan 17 – www.numismatik.se

18.00 FÖREDRAG. Gunnar Nehls: *Moderna sedlar från idé till färdigt tryck.*
Sedelgravören och formgivaren Gunnar Nehls berättar om de nya svenska sedlarna och om hur sedelkonsten dramatiskt har förändrats för att hänga med in i samtiden.

Mars

16 Föreningskväll – onsdag

Plats SNE, Banérgatan 17 – www.numismatik.se

18.00 FÖREDRAG. *Nya Sveriges mynt 1521–2021.* Dan Carlberg, Bengt Hemmingsson och Magnus Wijk berättar om arbetet med den nya upplagan av boken *Sveriges mynt 1521–2021.*

*Kontrollera på respektive hemsida
att mötet du tänkt besöka
inte är inställt!*

Vill er lokala förening stå som värd för en föreningskväll?
Anmäl i så fall intresse till
info@numismatik.se

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlplan; buss 4, 44, 76.
Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 – 12 & 13 – 16, om tillfälligt stängt se hemsidan.
Kansliet är stängt: midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.
Hemsida: www.numismatik.se.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidan kan man sedan ta del av SNT i lägupplöst pdf-format.

ANNONSPRISER

1/12 sida
47×50
mm
250 SEK

1/8 sida
72×50
mm
350 SEK

1/6 sida
47×105
mm
400 SEK

1/4 sida
72×105
mm
600 SEK

1/2 sida
151×105
mm
1 200 SEK

1/1 helsida
151×214 mm
2 000 SEK

mittuppslag
5 000 SEK

2:a & 3:e
omslagssidan
2 500 SEK

4:e omslagssidan
5 000 SEK

SNT behåller samma låga annonspriser även 2022

Annonsen på årsbasis får dessutom 20% rabatt – insänd pdf gäller

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt – kontakta info@numismatik.se

Annonsen som inte är förenliga med SNF:s och AINP:s etik avböjs

INNEHÅLL SNT 1 • 2022 – februari

ARTIKLAR OCH NOTISER

	SID.
Holmia Literata 1701 och 1707. Del 1 – Elias Brenner	5–10
Litet referat från Nola Myntklubb	11
Två förbisedda tidigmedeltida myntgrupper av svealandstyp	17–19
Disputation om medaljkonst i Lund	20
Sparbankernas flitiga bin och bössor	22

FASTA RUBRIKER

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF.	10
PRESSKLIPP 1918. Svårigheter att få bilringar	11
SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT – REGISTER 2021	13–16
FELPRÄGLAT. Förväxlade myntämnen	19
NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER – BOKTIPS.	20–21
AUKTIONER & MÄSSOR.	22
LÄSTIPS.	23
PENGAR I FOLKMUN. Abo & gote	23
NÄTNYTT	23

OMSLAG

Sex svenska böcker i ämnet numismatik har kommit till SNT:s kännedom och som kan vi glädja oss åt har utgivits under 2021. En av dem är Ylva Haidenthallers avhandling om medaljer, till vilken SNT gratulerar henne varmt. Ytterligare en medaljbok är den om medaljer med musikalisk anknytning. En mindre skrift behandlar beskrivning av medaljer och de två andra svenska mynt respektive myntimitationer från antiken till tidig medeltid samt en referens katalog över svenska aktiebrev.

HOLMIA LITERATA 1701 och 1707

Del 1 – ELIAS BRENNER

Av Torbjörn Sundquist

En av de tidigaste svenska bibliografierna är den som utgavs 1701 med titeln *Holmia Literata* (Det litterära Stockholm). Titeln är lite missvisande då det inte bara rörde Stockholm utan en väsentlig del av Sverige. En ny och betydligt utökad utgåva med samma titel trycktes 1707. Båda verken är på latin. Utgivare var Richard van der Hardt. Det är värt att återge vad som säges om honom i Nordisk familjebok 1909. Se texttrutan här intill.

Det viktiga med dessa båda utgåvor av *Holmia Literata* är att de ger en samtida bild av våra två stora numismatiska frontfigurerna (Elias Brenner och Nils Keder) litterära, numismatiska, heraldiska, fornhistoriska och rent konstnärliga bidrag i dessa ämnen. Nu har en översättning från latinet till svenska förtjänstfullt gjorts av fil. dr i latin Georg Stenborg, Uppsala. Översättningen har möjliggjorts genom ett välvilligt bidrag från Gunnar Ekströms Stiftelse för numismatisk forskning, Stockholm. Det är första gången som dessa texter översatts till svenska. Däremot presenteras texten om Elias Brenner, i *Holmia Literata 1707*, på finska i C. A. Gottlunds biografi över Brenner som ingår i *Otava* del I, s. 348–367, utgiven 1828 i Stockholm.

Brenner i *Holmia Literata 1701*

Utdrag [från s. 4–7] ur *Holmia Literata*. Holmiæ, Apud Theodorum Gotthardum Volgnau. Anno MDCCI. [1701] (Det litterära Stockholm. [Tryckt] hos Theodor Gotthard Volgnau, år 1701.)

1. Elias Brenner av Arvid Karlsteen 1683. Efter Hd nr 1, s. 85. Brakteatprägling. Höjd 18 mm, bredd 15 mm.

Brenner (Elias) från Österbotten, son till Isaac. Assessor i Kungliga Antikvitetskollegiet ([sic] = -arkivet [*Antiq. Coll.*])

1. År 1668, kort efter att Antikvitetskollegiet [*coll. antiquit.*] i Uppsala instiftats, upptogs han till medlem i detsamma. När detta skett blev hans första uppgift att med noggrant arbete avbilda Sankt Eriks, Birger Pe(ter)sson [*Birgerus Petri*], Sankta Birgittas fars, och även andra av stadens gamla [grav]minnesvärdar.

2. Titelblad *Holmia Literata* 1701.

Hardt, Richard von der, född i Osnabrück (födelse- och dödsår okända), var en tid bokauktionator i Stockholm och Uppsala och verksam som samlare av bidrag till den biografiska, bibliografiska och topografiska litteraturen. Han är mest känd genom ett (anonymt) lärdomshistoriskt arbete, *Holmia literata* (1701); 2:a uppl., "auctior et emendatior", (1707), samt för sina samlingar till Livlands inre historia (outgivna). Ej långt efter 1701 synes H. börjat konkurrera med det 1674 ånyo inrättade "auctions- och adresse-cammärverket" i Stockholm, vilket hade hand om försäljningen av såväl böcker som husgerådssaker. Bland auktionsverkets akter i Stockholms stadsarkiv finnes en supplik av 1702 till Kanslikollegiet från dåvarande direktören för auktionsverket Daniel Cameen med klagomål över H:s "inträng med sin upprättade bokauktion". En förlikning ingicks 14 febr. 1703 mellan bägge parterna, varpå kontrakt upprättades dem emellan, vari Cameen förband sig att låta H. föra alla böcker, som in lämnats till auktion, för att av denne försäljas, varemot den senare förpliktade sig att till Cameen erlagga 3 proc. "av så mycket som av mäklaren utropats". Denna "förening" stadfästes av Kanslikollegiet 22 sept. s. å. Genom öppet brev av konung Karl XII, dat. Blonie (Polen) 6 nov. 1705, förordnades H. därjämte till bokauktionator vid Uppsala akademi, och skulle han för denna verksamhet på bägge hållen "vara fri för all borgerlig tunga och besvär". Hur länge han förestod bokauktionerna är oviss, men troligt är, att han redan 1711 lämnat dem i andra händer, åtminstone i Stockholm. Genom ett av Karl XII 26 juli 1712 från Bender utfärdat brev ställdes bokauktionerna åter under förvaltning av direktionen "stadszens adresse- och auctionskammare".

3. Storkyro kyrka i finska Österbotten där Elias Brenners far Isak var kyrkoherde. Elias föddes i Storkyro prästgård den 18 april 1647.

FOTO: FÖRFATTAREN, OKTOBER 2021.

2. De följande åren, nämligen år 1669 & 1670, begav han i månaden ???¹ sig på Kungliga Kollegiets uppdrag till Östergötland och Västergötland, där han med exakthet inventerade dessa länders minnesvårdar (monument), och återkommen från resan erbjöd han Kollegiet dessa, uppdelade på två volymer.

3. Samma år [1670] i oktober månad utsänds han med Antikvitetskollegiets medgivande till Storfurstendömet Finland, där han inventerade fornsaker och förutom att han överallt fann minnesvårdar (monument) i kyrkor, borgar och andra platser och med enastående flit undersökte dem, återfann han även en bok länge eftersökt i mångas önsksningar, nämligen den som för många århundraden sedan författades på modersmålet av Nils [Nicolaus], biskop i Linköping, och som av den Vittberömde Arrhenius [Clariss. Arrhenius] utgavs år 1677 under titeln: *Dubbla Ansgars-vitor [Vitæ Ansgarii geminæ]* (Två skildringar av Ansgars liv). Allt detta infördes i det Kungliga Arkivet, där det för närvarande bevaras.

4. Vidare förvaras i Antikvitetsarkivet hans verk "Minnesvårdarna i Varnhem, av honom noggrant avbildade och observerade under hans resa med Konung Karl XI (i salig äminelse) till Skåne. År 1673.

5. År 1680 publicerade han en *Trespråkig och genuin nomenklatur med angivande av enkla färger, vilka särskilt brukas av miniatyrmålare*. Stockholm, i folio.

6. År 1691 offentliggjordes genom hans flit *Samling av Svenska mynt [Thesaurus Nummorum Sueo-Gothicorum]*.² Verkets förra bok visar mynt från Sveriges konungar från kung Björns styre eller från Herrens år 818 fram till kung Gustaf I eller år 1521, medan den andra volymen visar yngre mynt och medaljer präglade under Gustaf I och hans efterträdare till vår tid. Denna boks, samlad under trettio års tid, utomordentliga nytta förkunnar alla som är intresserade av och studerar svenska angelägenheter, och beröm saknas inte även från berömda män i utlandet, nämligen Charles Patin [Carolus Patinus], som i brev skrivet från Padua till Högädle Herr Sparfvenfeld i Rom väldigt rekommenderar detta verk. Vidare yppar den berömda polyhistorn Gisbertus Cuper i ett brev från Haag [data Hagæ-Comit.] till den vittberömde Rumphius sin hedersamma värdering av det. Likaså Benedetto Bacchini [Benedictus Bachinus], av vilken följande lysande omdöme om detta verk är bevarat:

[italienska]: "Inte bara (säger han) har han här meddelat mycket god

känndom, utan han har också givit oss avbildningar av detta genom olika kopparstick, tecknade med så stor skönhet och noggrannhet av denne samme Herr Brenner, att det förefaller som om konsten inte kan nå högre".³ Jämför Journal de Hamburg 1695, p. 101 & 102.

7. Till detta samma verk, nämligen svenska mynt har han en ganska utförlig *Kommentar* förberedd till trycket, vilken han har utökat med mycket sällsynta mynt, såväl antika som moderna, under det gångna decenniet efter att det förra verket utgavs i kvarto, ett verk sannerligen fyllt av lärdom, i vilket såväl fosterlandets historia som antikviteter utförligare förklaras. Denna bok föreligger i folio och omfattar 471 sidor. Detta verks författare kunde fullfölja denna sin volym minst lika lyckosamt som det någonsin kunde önskats utfört av någon annan. Ty under fyrtio års tid har han med enastående skicklighet, och på egen bekostnad, samlat ihop ett *Nummophylacium* över svenska mynt. Där kan ses mynt präglade för niohundra år sedan och fram till i dag och upprädda ur jordens djup, troget och exakt avbildade. Vidare återfinns i detta *Nummophylacium*, förutom inhemska gotiska mynt, även åtskilliga från gotiska kungar som regerade i utlandet, nämligen i Italien och Spanien, av vilka han återfunnit åtskilliga här i Sverige. Den innehåller även andra mynt som förvärvats av den mycket berömde polyhistorn Andr. Morellius i hans världsberömda *'Franskt och tyskt nummophylacium'*, och som han [M.] avbildat med egen hand och beundransvärd exakthet på hans [Br.] begäran.

Förvisso bekräftar även den Vittberömde Herr Sparfvenfeld, som delar detta intresse, till hans förmån gett honom tillgång till vissa gotiska mynt till att avbildas.

Mynt av de gotiska kungarna i Italien: Theoderik, Athalarik, Theodoratus, Vitigis, Badula [Badvila] och även andras, präglade i guld och silver och koppar. Även de västgotiska kungarnas i Spanien, av vilka

4. Medalj över Elias Brenner gjuten i mässing efter Karlsteens vaxmodell från 1683 genom Keders försorg. Hd s. 398. Diameter 70 mm. Fränsida med inskription:

Denna avbild av min kollega och vän, den lysande Elias Brenner, framstående i kunskapen om fornsaker/och antikviteter och det heraldiska avbildandets och avritandes konstarter, vill jag, Nils Keder, Nils'son, Assessor i Kungliga svenska antikvitetskollegiet, skall vara helgad/bevaras för evinnerlig tid. Åt Gud allena ära. För översättningen tackas Georg Stenborg.

de flesta är av koppar och försedda med gotiska bokstäver och runor, blandade med runor eller karthagiska bokstäver. Dessa mynt har Lastanosa låtit sticka i koppar som oordnade tabeller (= uppradade i ordning eller slarvigt utförda) i sin *Musæo de las medallas desconoscidas Espanholas*. Dessa omnämnda inhemska och utländska mynt har vår författare med noggrann omsorg och med egen hand avbildat och alla för sig stuckit i koppar.

Han har sammanställt en ordentlig volym om Sveriges riddarordnar, som full av exakta noteringar och figurer bidrar med mycket av intresse för den svenska historien. I denna traktat finns för övrigt många saker värda att minnas och nyttiga att veta som hittills varit begravda i underjordens mörker,⁴ men nu först av författaren dragna fram i ljuset. Volymen har 78 blad i folio.

Förutom dessa verk skall han med samma noggrannhet publicera en *Bok om medaljer över de äldste familjerna och vissa andra lysande personer i Sverige [Liber Generosissimarum filmiliarum Hominum Numismata]*.⁵

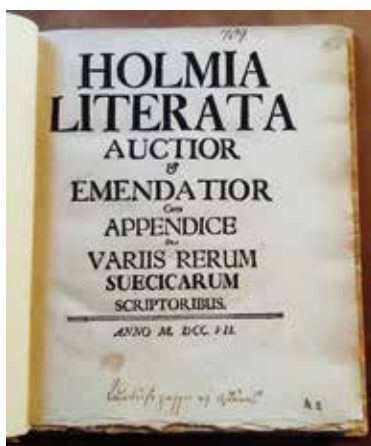
Denna bok skall ta sin början med medalj över prinsessan Cecilia, Gustaf I:s dotter, född 3(?) november 1548⁶ och gift år 1564 med Christopher I, markgreve av Baden, och fortsätter ända till nutiden, i folio.

Han har även förberedd för trycket en mycket elegant *Traktat över de fyra guldrakteater eller klenoder av guld som påträffats i Sverige*, där många minnesvärda ting från den nordiska delen av världen, som hittills varit

höljda i djupt dunkel, bekantgörs. Den har 19 blad i folio.

Finlands antikviteter framvisade i en särskild bok skall han ge ut. Där skall han härleda det finska folkets ursprung, gamla religion, kungar eller rättare storfurstar, och vidare utföra en jämförelse mellan det finska språket och många andra asiatiska språk, särskilt skall han behandla dettas överensstämmelse med det tartariska [sic] språket. Därefter var det hans särskilda omsorg att visa hur finnarna omvände sig till kristendomen. Och till slut visar författaren i samma traktat avritningar av *detta folks gamla mynt* och åtskilliga *andra minnesmärken* som han hämtat ur gamla handskrifter och särskilt använder han sina egna erfarenheter från när han på kunglig befallning reste genom Finland.

Förutom detta upptogs han för tjugotre år sedan av Karl XI, i salig äminnelse, till hovet och blev snart såväl heraldiker [*administer heraldicus*] som kunglig miniatyrmålare [*in miniata pictura Pictor Regius*], och han bidrog med sitt arbete inte blott till att korrekt enligt heraldikens reg-

5. Titelblad Holmia Literata 1707.

6. Trespråkig och genuin nomenklatur med angivande av enkla färger offentliggjord i Stockholm 1680, folio. Se nr 5 i verksförteckningarna i Holmia Literata 1701 och 1707.

ler utrusta enskilda personer, som skulle utses till grevar, baroner och adelsmän, med släktvapen, utan han målade själv med egen hand upp dem på de kungliga adelsbrevens [*diplomata*], tillslammans med deras heraldiska beskrivning. (Han har fram till denna dag utfört över 500 sköldar.)

I samma vapensköld målade han många bilder, som det Kungliga Majestätet eller det Kungliga Huset önskade, antingen till sina egna eller avsedda för sändebud och andra utläningar.

Brenner i Holmia Literata 1707

Utdrag [från s. 6, rad 11 – s. 10] ur *Holmia Literata auctior & emendatior cum appendice de variis rerum Suecicarum scriptoribus*. Anno M.DCCVII. [1707] (Det litterära Stockholm, utökad och förbättrad, med appendix, om olika författare i svenska angelägenheter, 1707.)

BRENNER (Elias) assessor i Kungliga Antikvitetskollegiet [sic!] = -arkivet [*Collegium Antiquitatum*], född i Österbotten år 1647 den 8 april, till fadern Isak Henriksson Brenner [*Isaac Henrici Brennerus*], kyrkoherde i Storkyro [*in Store Kyro*].

1. År 1668, nyss upptagen som medlem i det nyligen instiftade Antikvitetskollegiet [*Collegium Antiquitatum*] i Uppsala, började han sysselsätta sig med att avbilda [grav] minnesvårdar för Sankt Erik, Birger Pe(te)rsson [*Birgerus Petri*] och andra Upsaliensare; av dessa publicerade han separat Birger Perssons (Sankta Birgittas faders), Upplands lagmans, minnesvård, stucken i koppar.

2. År 1669 & 1670 avbildade han på Kollegiets uppdrag med omsorg och största trohet alla mera betydande minnesvårdar i Östergötland och Västergötland, och återkommen från resan erbjöd han Kollegiet dessa, inneslutna i två volymer.

3. År 1670 i oktober månad utsänd av Kollegiet till Finland, där han iakttog mångahanda olika minnesvårdar i kyrkor, borgar och andra platser och med enastående flit undersökte dem, återfann han även en bok länge eftersökt i mångas önsknings, nämligen den som för många århundraden sedan författades på modersmålet av Nils [*Nicolaus*], biskop i Linköping, och som av den Högädle Herr Claës Arrhenius Örnhielm [*Claudius Arrhenius Oernhielm*] utgavs år 1677 under titeln: *Dubbla Ansgars-vitor [Vitæ Ansgarii geminæ]* ('Två skildringar av Ansgars liv'), och han återförde den med sig till Sverige, och genast efter hemkomsten överlämnade han den jämte andra minnesmärken han funnit till Kollegiet att nyttjas för allmänt bruk.

4. Minnesvårdarna i Varnhem, av honom med exakt arbete avbildade under hans resa med Konung Karl XI (i salig äminnelse) till Skåne år 1673, förvaras i Antikvitetsarkivet.

5. En trespråkig och genuin nomenklatur med angivande av enkla färger offentliggjord i Stockholm 1680. Folio.

6. Sankt Henriks minnesvård i kyrkan i Nouis nära Åbo, avbildad av Elias Brenner år 1677 och sedan stucken i koppar.

7. Samling av Svenska mynt [*Thesaurus Nummorum Sueo-Gothorum*],⁷ samlad under trettio års

7. Titelsida till *Thesaurus Nummorum Sveo-Gothicorum*. Se verksförteckningarna i *Holmia Literata* 1701 nr 6 och 1707 nr 7.

tid, uppdelad i två volymer, av vilka den förra visar mynt från Sveriges konungar från kung Björn eller Herrens år 818 fram till kung Gustaf I eller år 1521, medan den andra volymen visar yngre mynt och medaljer präglade under Gustaf I och hans efterträdare till vår tid. Under dessa inordnas olika slags svenska riddarordnar fordom instiftade av Sveriges illustra konungar, tillsammans med dessas riktiga titlar samt kedjors och plåtars figurer. Stockholm 1691. 4. [kvarto].

Med största lovord har detta ädla verk prisats icke blott av många berömda män inom landet intresserade av fosterlandets angelägenheter, utan även av män med stort rykte i utlandet, framför allt Charles Patin [*Carolus Patinus*], som i brev skrivet från Padua till Högädle Herr Sparfvenfeld i Rom vältaligt rekommenderar detta verk; likaså yppar den berömda polyhistorn Gisbertus Cuper i ett brev till residenten Herr Rumphius sin hedersamma värdering av det; vidare ger Benedetto Bacchini [*Benedictus Bachinus*] ett liknande omdöme om detta verk:

[*italienska*:] ”Inte bara har han här meddelat mycket god kännedom, utan han har också givit oss avbildningar av detta genom olika koppar-

stick, tecknade med så stor skönhet och noggrannhet av denne samme Herr Brenner, att det förefaller som om konsten inte kan nå högre”.⁸ Jämför *Journal de Hamburg* 1695, p. 101, 102.

Han förbereder en ny utgåva av denna *Thesaurus*, mycket mer omfattande än den förra, om vilken det talas i *Nova literaria Lubecensia [in Novis lit. Lubec.]*⁹ år 1700, sidan 368.

8. Några gamla danska och norska mynt, till största delen präglade under tiden för de tre nordiska rikernas union, som tydligt bevisar att alla dessa tre riket under denna tid oavbrutet använde sina egna künnetecken, Danmark tre lejon och Norge ett yxbärande lejon på motsvarande sätt som Sverige hade sina tre kronor, vilka inte förekommer på danska mynt från denna tid, inte heller på norska, utan endast på svenska mynt, med Elias Brenner som samlare och utgivare 1696. folio. [Hela texten förefaller vara titeln: *Danorum aliquot nummi...*].

9. Fyra guldrakteater [*orbis*] (= 'ringar/skivor/klot'), av vilka tre tillsammans med åtskilliga svärd och spjut och rostiga järnvapen, återfunna år 1671 i Vä [Wää] i Skåne, har beskrivits och avbildats följande år av den lysande mannen Johannes Schefferus i en enastående och lärd kommentar. Den fjärde, av renare guld och mera orörd av tidens orättvisa, grävdes fram ur jorden år 1695 inte långt från staden Alingsås [*Alingsaesia*] i Västergötland, likaså en av silver, gotisk/götisk och präglad i Italien av någon gotisk kung vid den tid, då dessa tog makten där, avbildade och utgivna av Elias Brenner 1696. Folio.

10. Kommentrar över svenska mynt, såväl antika som moderna, i vilken mycket traderas och förklaras som belyser nordisk historia och antikviteter.

11. *Nummophylacium*, eller en kort förteckning över svenska mynt, som han under mer än fyrtio års tid, på egen bekostnad och med enastående framgång har samlat. I detta

8. Elias Brenners vapensköld på Riddarhuset i Stockholm. Brenner blev adlad den 10 mars 1712 som kan ses längst ner.

Nummophylacium återfinns, förutom inhemska götiska mynt präglade för niohundra år sedan och fram till i dag, även åtskilliga från gotiska kungar i Italien och Spanien, av vilka åtskilliga har återfunnits här i Sverige. Den innehåller även andra mynt som förvärvats av den mycket berömda polyhistorn Andr. Morellius i hans världsberömda 'Franskt och tyskt nummophylacium', och som han [M.] avbildat med egen hand och meddelat honom [Br.].

12. Mynt av de gotiska kungarna i Italien: Theoderik, Athalarik, Theodahat, Vitigis, Badula och även andras, präglade i guld och silver och koppar. Även de västgotiska kungarnas i Spanien, av vilka de flesta är av koppar och försedda med gotiska bokstäver och runor, blandade med runor eller karthagiska bokstäver; vilka alla han dragit försorg att trycka sedan han avbildat dem med egen hand.

13. En ordentlig volym om riddarordnarnas ordenstecken fordom använda i Sverige, full av olika iakttagelser som klart belyser fosterlandets historia, dessutom prydd med figurer och bilder.

14. Ett litet verk som visar medaljer över berömda och framstående män och kvinnor av svensk härkomst, avbildade med samma flit och arbete,

ibland ämnade att stickas i koppar, med början med medalj över prinsessan Cecilia, Gustaf I:s dotter och maka till Christopher I, markgreve av Baden.

15. Särskild traktat över de fyra guldrakteater eller klenoder av guld som påträffats i Sverige, där många minnesvärda ting från den nordiska delen av världen, som hittills varit höljda i dunkel, avslöjas och tydligt berättas.

16. Finlands antikviteter framvisade i en särskild volym, med kommentar om det finska folkets ursprung, gamla religion, kungar eller rättare storfurstar, språk och dettas överensstämmelse med det tartariska [*sic*] och andra asiatiska språk, samt om finnarnas omvändelse till kristendomen, allt med tillägg av avritningar av detta folks gamla mynt och andra minnesmärken iakttagna antingen från gamla handskrifter eller under hans resa, företagen genom Finland på kunglig befallning.

17. Historisk redogörelse för det gamla svenska myntets sanna värde, sammanställd på befallning av den av Hans Kungliga Majestät utnämnda lagkommissionen ('Kommissionen till fosterlandets lagars förbättrande' [*Commissio à S. R. M.te ad Legum patriarum emendationem denominata*]).

18. Vissa historiska och geografiska iakttagelser om hans hemlandskap Österbotten, sammanställd¹⁰ i korthet till en viss väns enskilda bruk.

Förutom detta upptogs han av Karl XI, i salig åminnelse, till hovet som heraldiker och kunglig miniatyrmålare [*pro Administro Heraldico & in Miniata Pictura Pictore*], och han bidrog med sitt arbete i att korrekt enligt heraldikens regler utrusta enskilda personer, som skulle utses till grevar, baroner och adelsmän med släktvapen, som han sedan själv med egen hand målade upp på de kungliga adelsbrevet [*diplomata*], samtidigt som han också gav dem en kort beskrivning. I samma vapensköld målade han många bilder, som det Kungliga Majestätet eller det

Kungliga Huset önskade, antingen till sina egna eller avsedda för sändebud och andra utläningar. Alldeles nyligen målade han, på uppdrag av hennes Majestät Drottningen med enastående flit och framgång upp bilder för var och en ur den kungliga Gustavianska familjen, det vill säga Gustav I, Erik XIV, Johan III, Sigismund, Karl IX, Gustav Adolf, Christina, Karl Gustav, Karl XI och Karl XII.

Vidare uppdrogs åt honom att på liknande vis, i något större format, måla bilder till Deras Majestäter Kungarna Karl Gustav, Karl XI och Karl XII samt drottningarna Hedvig Eleonora och Ulrika Eleonora, vilka bilder sedan fördes till Frankrike för att stickas i koppar och tryckas, och sedan insätts i Den Svenska Bibeln, som inte tryckts på det påkostade sättet tidigare.

Kommentarer

Som synes har texten utökats och bättre strukturerats i utgåvan från år 1707. I den som publicerades 1701 har författaren redovisat Brenners arbeten med 7 numrerade avdelningar medan utgåvan 1707 fått hela 18 stycken sådana.

Av de 18 avdelningarna i 1707 års utgåva kan man identifiera några i Björn-Otto Hesses bok *Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903*, Stockholm 2004, enligt nedan:

HL (*Holmia Literata*, 1707)
= He (*Hesse*, 2004)

HL 7 = He 0607,0608
HL 8 = He 0600
HL 16 = He 0258, (0258 s. 101)
HL 17 = He 0603

FOTO:

BILD 1, 2, 3, 5, 6, 7: TORBJÖRN SUNDQUIST.
BILD 4: KMK.
BILD 8: GABRIEL HILDEBRAND.

Referens

Hd = B. E. Hildebrand: *Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor*. Stockholm 1860.

Översättarens noter

- ¹ *mense latio* ”i månaden latius”, kan också tolkas som ”under en månads tid, med ett vidsträckt mandat från Kungliga Kollegiet [sic: *Antiquitatum* (Antikvitets-) är utelämnat]”.
- ² Notera att verket här har rätt namn, medan det i 1707 års ”utökade och förbättrade” utgåva har råkat få det avkortade namnet *Thesaurus Nummorum Sueo-Gothorum*.
- ³ Detta stycke är tryckt på italienska, inte på latin som det övriga. [*italiensk text*: ”*Non solo ci ha communicata si bella notitia, ma ci ha la sciato in mano lo specimine si tal opera in diversi tagli in rame, con tanta bellezza e deligenza dissegnati dallo stesso Sign. Brennero, che pare non possa larte passa piu oltre, &c.*].
- ⁴ *in Cimmeriis tenebris*: Cimmerii ansågs vara ett folk som bodde i grottor och hålor.
- ⁵ Titeln återgiven i bitar och troligen ofullständigt.
- ⁶ Oklart datum: 8 *Idus Novembris* [sic] = ”8 dagar före 5 november” = 29 okt, men detta borde heta 4 *Kal. Nov.* i stället. Kanske feltryck för 3 *Id. nov.* = 3 november?
- ⁷ Sic! Verket heter dock *Thesaurus Nummorum Sueo-Gothicorum*.
- ⁸ Detta stycke är tryckt på italienska, inte på latin som det övriga.
- ⁹ Här avses tidskriften *Nova literaria maris Baltici et septentrionis* (”Litterära nyheter från Östersjön och Norden”), utgiven just i Lübeck.
- ¹⁰ Sic, ej kongruens! (I latinet låter det som om det är Österbotten som är sammanställt. Borde stått ”*conscriptae*”, ej ”*conscripta*”.)

I nästa nummer av SNT följer Del 2 av denna artikel med de texter som rör Nils Keder i *Holmia Literata* 1701 och 1707.

Alingsås Numismatiska Förening

Edshultsvägen 20
441 96 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb

www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening

www.gnfinfo.se

Halmstads Myntklubb

Östra Infarten 4
313 31 Oskarström

Kalmar Myntklubb

www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb

www.kfvmynt.se

Myntklubben Skilling Banco

www.mksb.se

Nola Myntklubb, Örnköldsvik

www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb

www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska Föreningen i Hässleholm

www.myntforeningen.se

Numismatiska klubben i Uppsala

www.nku.nu

Samlarklubben Numis

www.numisskelleftea.se

Sigtuna Myntklubb

www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb

www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb

ga@aotn.eu

Svenska Pollettforeningen

www.pollett.se

Sävsjö Myntklubb

Parallellgatan 19

576 33 Sävsjö

Södra Dalarnas Myntklubb

medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening

Ölandsgatan 7

574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb

Hedvägen 4

314 33 Hyltebruk

Westerbergslagens Myntklubb

Flatenbergsvägen 4

777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?

Kontakta: info@numismatik.se

Svårigheter att få bilringar.

Brandkåren och läkarna äro i stort behov av billiga sådana.

Brandkåren vädjar på det enträgnaste till innehavare av bilringar med dimensionen 895×135 att avstå dessa åt brandkåren. Under den nu rasande influensaepidemin har kårens sjuktransportvagnar haft så erhört mycket att göra att de bilringar som förut ställts till förfogande nu äro nästan utslitna.

Brandchefen Svinhuvud* påpekar att man är villig att betala skäligt pris för dessa. Stå inga ringar att uppdriva, så är det icke omöjligt att man måste minska antalet sjuktransportvagnar, och detta kunde ju ha beklagliga följder i dessa epidemitider.

Pressklipp ur
okänd tidning 1918

Not

* Axel Svinhufvud (1867–1939) var officer i Kongostatens tjänst 1893–1896 och hade sin verksamhet huvudsakligen förlagd till nordöstra Kongo. Där deltog han med lysande tapperhet i striderna mot de upproriska Mahdisterna och erhöill till minne därav en ovanlig utmärkelse av Oscar II: den svenska gulmedaljen för tapperhet i fält. Han var anställd vid Stockholms brandkår 1899–1932 och ansågs som en sällsynt skicklig brandchef. Dessutom: Gustav V:s olympiska minnesmedalj, Kommendör av andra klassen av Kungliga Vasaorden, Riddare av Franska Hederslegionsorden, Riddare av Kungliga Nordstjärneorden. Riddare av första klassen av Kungliga Vasaorden, Svenska frivilliga sjukvårdsväsendets silvermedalj. Se mer här:

sv.wikipedia.org/wiki/Axel_Svinhufvud

EFTER ATT VERKSAMHETEN legat helt nere i sju ton månader kunde vi i Nola Myntklubb äntligen ha ett sent årsmöte i september förra året. Det glädjande är att vi, även om vi är lite tilltufsade, verkar komma ur den här pandemiperioden utan alltför stor manspillan. Men visst märks uppehållet! Om vi stadigt hade 25–30 medlemmar på våra möten fram till mars 2020 så ligger vi nu på 22–23 stycken.

Nu gäller det att komma i gång med verksamheten igen och vi fick verkligen en smakstart i och med att Bosse Gunnarsson kom upp i oktober och höll sitt föredrag om ”Den fula ankungen”. För den som inte hört föredraget så kan jag kort berätta att han på en webbauktion köpte en gammal brosch som han kände sig mycket missnöjd med när han fått hem den. Av en slump blev den dock metallanalyserad och till Bosses stora förvåning visade den sig vara av silver. Det hade han aldrig kunnat tro och han började forska om den. Den hypotes han till slut kom fram till ska jag inte avslöja här men den är både fantastisk och trovärdig. Får ni chan-

sen att höra historien någon gång så ta den, det kommer ni inte att ångra.

Bosses besök ingick i SNF:s nya giv med decentralisering av numismatiska föredrag. Man erbjuder helt enkelt lokala myntklubbar på landsorten möjligheten att kostnadsfritt få höra och se sådant man tidigare bara anordnat på Banérgatan i Stockholm. Att vi här uppe i Örnköldsvik fick chansen så här i början var väldigt roligt och vi tackar SNF å det allra ödmjukaste.

Nu på vårt novembermöte gick också diskussionerna höga om vilken föredragshållare man ville ha ”nästa gång”. Jag ville inte lägga sordin på stämningen, men det kan nog komma att dröja en del år är jag rädd. SNF måste ju utvärdera resultatet av premiäromgången för att få ut så mycket som möjligt för pengarna man satsar och dessutom lär det vara många andra klubbar som ännu inte fått chansen som också vill ha besök. Vi hoppas dock att vår höga närvaro, som slår de flesta föreningskvällar på Banérgatan, gör att vi ligger väl till inför framtiden.

Roland Falkensson e. u.

Svenska Numismatiska Föreningens hemsida www.numismatik.se

Hemsidan handhas av SNF:s webbansvarige Lennart Castenhag. Här finns nyheter såsom litteraturtips, föreningens kommande aktiviteter, SNT sedan 1972 i pdf-format: numismatik.se/2publikationer/

SNT:s författar- och artikelregister:
numismatik.se/2publikationer/SNT_register_till_2020.pdf

Numismatiska artiklar utöver dem som publiceras i SNT. Se också exemplen på falska mynt: numismatik.se/2falska/

Hemsidan uppdateras så gott som dagligen.

Tillsammans kompletterar hemsidan och SNT varandra.

e-post: webmaster@numismatik.se

ANSÖKNINGAR TILL

Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik

ANSLAG LÄMNAS FÖR VETENSKAPLIGA
ARBETEN INOM FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast 15 februari, alternativt senast 15 september. Skicka ansökan till:

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik
Handelsbanken Stiftelsetjänst
106 70 Stockholm

WWW.SVENSVENSSONSSSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR

Sven Svensson's Foundation for Numismatics

APPLICATIONS FOR GRANTS ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC
STUDIES, MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October.
Applications must be submitted before 15 February or 15 September.
Address: Sven Svensson Stiftelse, c/o Handelsbanken Stiftelsetjänst,
se-106 70 Stockholm, Sweden

WWW.SVENSVENSSONSSSTIFTELSE.SE

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 2021

SNT samt artikel- och författarregister 1972–2021 finns i pdf-format
på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida:
www.numismatik.se

ARTIKLAR OCH NOTISER

	NR	SID.
Bengtsson, Kent Forskningsresa till Tallinn (☞ <i>Bo Gunnarsson</i>)	1	17–19
Bergroth, Tom C. Ett nytt Ordensmuseum i Reval (Tallinn) Bärtillstånd för SNF:s förtjänstmedalj till uniform?	4 5	85–87 117
Carlberg, Dan Kurt Hallström 1934–2020 (<i>Personalia</i>) (☞ <i>Bernt Thelin</i>) Mynt förkomna vid transport Armborst och vase (<i>Fråga till läsekreten</i>) Kiettesta Manufacturie stempel Stockholm Numismatica 2021 Copenhagen Coin Fair 2021	1 2 3 4 8 8	22 45 67 97 194 196
Carlsson, Per-Göran Myntmässa i Stockholm 3 oktober 2021	5	125
Castenhag, Lennart Kristinafyrkar – Nyköping eller Säter?	7	166–167
Delzanno, Roberto Book Prize 2020	7	169
Eriksson, Lars Verksamhetsberättelse och Årsredovisning för år 2020 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen (☞ <i>Ingemar Svenson</i>)	3	68–71
Golabiewski Lannby, Monica Prenumerationssedlar med sigill Jus Suffragii En liten spelpenning [TRVMPE VT] Trehundra år gammal [pollett] Variolation Sveriges äldsta bevarade aktiebrev Carl Michael Bellman varken på mynt eller sedlar Besökstips: Skaramissalet Sparskor – skosparbössor från årtiondena kring förra sekelskiftet Offer för koleraepidemin 1834 [Anders Blad] Mångleribrickor med ordningsnummer Berit Rings diplom och pollett – tack Inflation på KMK AN IVBIL 1721. Vårt första jubileumsmynt Spelpenning med klädda kort i hjärter	1 2 2 2 4 4 4 4 4 5 5 6 6 6 6 7 8	9 31 44 48 + omslag 79 89 92–93 98 118–119 + omslag 121 142 147 148 171 185 + omslag

Gunnarsson, Bo		
Forskningsresa till Tallinn (<i>& Kent Bengtsson</i>)	1	17–19
<i>Salamanderdirhamen</i> – en replik till den högst fria tolkningen	2	41
Ett gotländskt vikingatida fynd och ett mynt som blev souvenir	5	114–116
Mysteriet med den dubbelpräglade kvartsskillingen	8	188
Gustavsson, Bo		
Berit Ring-diplom instiftat	2	44
Nattvardspolletten från Gustavi Domkyrka (<i>& Anders Jarlert</i>)	3	62–63
Gyllenhaal, Herman		
Schweizaren som ville vara lagom [Johann Carl Hedlinger]	8	189
Hemmingsson, Bengt		
När Erik XIV lät prägla mynt i England	2	38–40
Dubbla slantar	4	88
Aureus med Vesuviuspatina	5	113
Steven van Herwijk – målare och medaljkonstnär	6	133–138 + omslag
Ett noteringshäfte för en kvarts miljon kronor	7	163
Carl Gustaf Fehrmans 1/6 riksdaler 1799	7	164–165
Myntningen för hertig Magnus i Stockholm år 1563	8	181–184
Hyötyniemi, Yrjö		
Ett mynthus i finska Viborg på 1620-talet?	3	57–61
Ny lokal för Finska Numismatiska Föreningen – SNY	4	87
Jarlert, Anders		
Nattvardspolletten från Gustavi Domkyrka (<i>& Bo Gustavsson</i>)	3	62–63
Jonsson, Eeva		
Metalldetektering och de nya vikingatida myntskatterna i Sverige åren 2005–2017 – en översikt	5	109–113
<i>Fjärran mynt</i> . Vikingatida fynd med mynt från Indien och Kina (<i>& Jani Oravisjärvi</i>)	7	160–162
Larsson, Anton		
Kopparslanten i Broddetorp: <i>Ett västgötskt djävulskontrakt år 1830?</i>	3	64–65
Ett "lavamynt" i Linköping	4	87
Georg Friedrich Niehencks myntsamling	5	120
Moesgaard, Jens Christian		
Numismatikkursus på Stockholms Universitet	5	121
Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad	8	195
Myrberg Burström, Nanouschka		
Projektet <i>Närkes vikingatida skatter och mynt</i>	2	33–37
Nord, Anders G.		
Analys av romerska silvermynt (<i>& Kate Tronner</i>)	1	5–8
Nyström, Sophie		
Olika stilar och varierande ansiktsuttryck på vikingatida mynt	6	143
Oravisjärvi, Jani		
<i>Fjärran mynt</i> . Vikingatida fynd med mynt från Indien och Kina (<i>& Eeva Jonsson</i>)	7	160–162
Sigurdsson, Irene		
Stefan Wrangö Håkansson 1950–2021 (<i>Personalialia</i>)	6	144–145
Sundquist, Torbjörn		
Hittills odokumenterade polletter i papper för <i>Wisby Spritvaruförsäljnings Aktiebolag</i> 1873–1917	1	10–11

Svenson, Ingemar

Verksamhetsberättelse och Årsredovisning för år 2020 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen (☞ <i>Lars Eriksson</i>)	3	68–71
Förteckningar över myntförordningar och plakat	6	139–141
Mynt som arkeologisk och historisk källa	6	145
Föreningens hemsida 25 år! – www.numismatik.se	8	186–187

Theelin, Bernt

Kurt Hallström 1934–2020 (<i>Personalia</i>) (☞ <i>Dan Carlberg</i>)	1	22
---	---	----

Tronner, Kate

Analys av romerska silvermynt (☞ <i>Anders G. Nord</i>)	1	5–8
--	---	-----

Westermark, Andreas

Mynt i romerska Britannien	4	81–84
----------------------------	---	-------

Widell, Magnus

Assignment från Östanås bruk	2	42–43
Sedlar från Alingsås Manufacturie	4	89
Svenska bankosedlar i Svenska Pommern [3]	7	157–159+ omslag

Wihlander, Johan

En hypotes om allmogemyntens nyttjande under Gustav Eriksson Vasas tid	7	173
--	---	-----

Östberg, Kerstin

FIDEM: XXXVI Kongress i Tokyo 2021	5	117
XI Baltiska Medalj Triennialen	7	159

Utan angiven författare

Arkeologerna vid SHM (<i>Pressgrannar</i>)	1	12
The Guardian (<i>Pressgrannar</i>)	1	12
Också en myntsamling (<i>Pressklipp 1881</i>)	1	12
Ian Wiséhn 1951–2020 (<i>Personalia</i>)	1	22
Numismatiska Föreningen i Finland [Petteri Järvi, Aki Tsupari] (<i>Personalia</i>)	1	22
Timmermansorden (<i>Pressklipp 1894</i>)	2	40
International Bank Note Society (<i>Pressgrannar</i>)	2	47
Stort myntfynd i Ryssland (<i>Pressklipp 1899</i>)	3	73
Bänksedlar? (<i>Pressgrannar</i>)	3	73
På andra sidan tiden (<i>Pressgrannar</i>)	3	73
Sigtunamynt i norskt fynd (<i>Pressgrannar</i>)	4	97
Falskmyntning (<i>Pressgrannar</i>)	4	97
Nya svenska pengar, som inte gå (<i>Pressklipp 1900</i>)	4	100
Ämnesguide för numismatik (<i>Lästips</i>)	5	120
Ny överintendent för myndigheten Statens historiska museer	5	121
Stenmoseskatten (<i>Myntfynd</i>)	5	124
Myntfilm kan leda till brott (<i>Pressklipp 1935</i>)	5	124
Bitcoin inte ny dollar (<i>Pressgrannar</i>)	5	124
Inställande af pregling af silfvermynt (<i>Pressklipp 1885</i>)	6	145
Näringslivshistoriska priset 2021 [Ekonomiska museet – Kungliga myntkabinettet]	6	148
Om pengar och lycka (<i>Pressgrannar</i>)	6	148
Lea Ahlborn. Prisbelöning (<i>Pressklipp 1878</i>)	7	171
Numismatisches Nachrichtenblatt (<i>Pressgrannar</i>)	7	172
När riksbankens tjänstemän voro "Banco-betiente" (<i>Pressklipp 1928</i>)	8	191
Det flygande myntet	8	192
Silverskatt funnen i romerskt fältläger (<i>Myntfynd</i>)	8	195

NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER

	NR	SID.
Bengt Gustaf Jonshult: Kungl. Patriotiska Sällskapets medaljer och hedersbelöningar. 2019. (<i>Martin Tunefalk</i>)	1	20–21
De Bornholmske Amatorarkæologer 25 år. 2019. (<i>Bo Gunnarsson</i>)	1	21
Samlad glädje 2019. Numismatiska klubben i Uppsala 1969–2019. 2019. (<i>Cecilia von Heijne</i>)	2	46–47
Karsten Kold: Anton Meybusch. Kongelig Hofmedaillør Stockholm – Paris – København. 2020. (<i>Bengt Hemmingsson</i>)	3	66–67
Roberto Delzanno: Sveriges Myntbok 995–2022. 2020. (<i>Per-Göran Carlsson</i>)	4	94–95
Roberto Delzanno: Sveriges Myntbok 995–2022. 2020. (<i>Ursula Kampmann</i>)	4	96
Rune Ekre: Om den medeltida myntningen i Lödöse. 2020. (<i>Monica Golabiewski Lannby</i>)	7	168–169
Suomen rahat 1811–2020. Finlands mynt och sedlar. & Antti Vuori: Finska poletter. 2021. (<i>Per-Göran Carlsson</i>)	8	190–191

BOKTIPS – LÄSTIPS

	NR	SID.
Myntstudier 2020:1	1	21
Nordisk Numismatisk Årsskrift Ny serie, 2. 2021.	4	95
Bo Gustavsson & Kjell Danell: Hur man beskriver medaljer och plaketter. 2021.	5	120
Anders G. Nord: Medeltida pigment. Färgen i den gamla kyrkomålningarna. 2021.	5	120
Svenska Föreningen för Historiska Värdepapper. Referenskatolog över svenska aktiebrev. 2021.	8	191

VÄLKOMMEN SOM MEDLEM I SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN 2022!

Årsavgiften är fortsatt 200 SEK, 100 SEK för juniorer, 375 SEK för utomlands boende. Som medlem erhåller du:

- Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT) som utkommer med åtta nummer per år.
- Gratis radannons i SNT (cirka tre rader) om att köpa, sälja eller byta samlarobjekt.
- Numismatisk litteratur till rabatterat pris.
- Prenumeration på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad (NNUM) till rabatterat pris.
- Rätt att bjuda på föreningens auktioner.
- Rätt att bjuda på auktioner anordnade av övriga medlemsföreningar i Nordisk Numismatisk Union.

Du är också välkommen till våra föreningskvällar! För aktuellt program se SNT samt: www.numismatik.se

Hos oss hittar du även ett av Nordens största specialbibliotek i ämnet numismatik.

På kansliet finns föreningens egna bokutgåvor i ämnet numismatik att köpa på plats.

Kansli och redaktion har öppet måndagar kl. 10.00 – 12.00 & 13.00 – 16.00

Telefon: 08 – 667 55 98

info@numismatik.se

Banérgatan 17 n b

115 22 Stockholm

Två förbisedda tidigmedeltida myntgrupper av svealandstyp

Av Kjell Holmberg

1:1–2. Typ A. Två svealandspenningar med stjärna/blomma som centralmotiv. Myntet till vänster är funnet vid Flasta mur, Uppland, och det till höger i Korois, Finland.

2:1–3. Typ B. Tre svealandspenningar med lejon som centralmotiv. Myntet till vänster finns i Uppsala Universitets myntkabinett, det i mitten är funnet i Finströms kyrka, Åland, och myntet till höger i Sura gamla kyrka, Västmanland.

Den medeltida myntningen i Svealand före cirka 1250 är endast delvis väl beskriven. Nya mynttyper hittas fortfarande vid arkeologiska undersökningar. Ett bra exempel på detta är den så kallade Gränna-brakteaten, som behandlats i flera uppsatser, men som fortfarande är gåtfull avseende myntherre, datering och myntort. Detta gäller även de två mynttyper som skall behandlas nedan.

Några myntgrupper har beskrivits ganska ingående av den numismatiska forskningen. Knut Erikssons omfattande myntning har nyligen förtjänstfullt behandlats av Monica Golabiewski Lannby. Även här är det notabelt att trots att hundratals mynt från ett flertal skattfynd bevarats till våra dagar, så dyker nya typer och varianter upp när nya fynd görs. Johan Sverkerssons svealandsmünt liksom Knut Holgerssons är i princip endast kända från två skattfynd. Båda dessa fynd innehöll ett flertal olika typer, och finns beskrivna i ett flertal artiklar.

Utöver ovan nämnda myntherrars svealandsmyntning finns några typer som är kända i endast ett mycket ringa antal. Några svealandsmünt med en mycket egenartad design bestående av en central symbol omgiven av en inre och en yttre slät ring, samt mellan dessa en punktring, har hittills endast i förbigående behandlats i den numismatiska litteraturen. Här publiceras de fem exemplar som jag har kännedom om med några kommentarer.

Mynten finns i två huvudtyper; med en stjärna/blomma som central symbol och med ett lejon som central symbol. De kända exemplaren är:

Typ A, med stjärna/blomma (fig. 1)

- Ex 1: Flasta, Uppland. 0,10 gram. Ag 94,1 %.
- Ex 2: Korois, Finland. 0,085 gram.

Typ B, med lejon (fig. 2)

- Ex 1: Uppsala Universitets myntkabinett. 0,26 gram.
- Ex 2: Finströms kyrka, Åland. 0,23 gram.

- Ex 3: Sura gamla kyrka, Västmanland. 0,17 gram.
- Ex 4: Mycket osäker uppgift. Enligt Lindstedt 1996 skall det, utöver exemplaret i Uppsalakabinettet, finnas två fyndexemplar av denna typ – ett från Åland och ett från Finland. Efterforskningar i Nationalmuseet i Helsingfors har dock inte lyckats identifiera något exemplar av lejontypen utöver Finström-exemplaret (Åland).

Mynten av typ A är båda halverade, troligen avsiktligt. De är sannolikt slagna med olika stamper. Flasta mur-exemplaret har en 5-uddig stjärna/blomma som centralmotiv, medan centralmotivet på Korois-exemplaret är en (troligen) 4-uddig stjärna/blomma, även om det inte helt kan uteslutas att centralmotivet är 5-uddigt. Även ett av mynten av typ B är, troligen avsiktligt, halverat och ett är skadat.

Myntet i Uppsalakabinettet är det enda exemplaret av typ A och typ B som är oskadat. Tyvärr saknas fynd-

proveniens för detta exemplar. De tre mynten av typ B är slagna med olika stamper. Då vi alltså känner till totalt (troligen) fem olika stamper är det uppenbart att myntningens omfattning ej varit obetydlig, trots att mycket få exemplar bevarats till våra dagar.

Mynten är samtliga av svealandsstorlek, men det värt att notera att medan mynten av typ B, med lejon, kan uppskattas ha vägt 0,25–0,35 gram oskadade, så förefaller vikten av kompletta exemplar av typ A, med stjärna/blomma, ha varit avsevärt lättare. I komplett skick bör dessa ha vägt 0,15–0,20 gram, vilket är anmärkningsvärt lågt för svealandsmynt. Man kan knappast undvika tanken att de är tänkta som halvpenningar (och i delat skick – kvartspenningar). Då vi endast känner till så få exemplar av dessa mynttyper, så får sådana slutsatser dock till vidare betraktas som hypotetiska.

Att mynten är svenska och slagna efter svealandsstandard torde vara ställt utom allt tvivel. I publikationen över mynten från Finström identifieras det exemplaret som schweiziskt 1400-tal (Aargau), men detta är utan tvekan felaktigt då stilen på Finström-myntet avviker kraftigt från mynt av den föreslagna schweiziska proveniensen. Alla kända exemplar av mynttypen med känd fyndproveniens är också funna inom det medeltida Sveriges gränser, och det gäller sannolikt även exemplaret i Uppsala.

Dateringen av mynten är osäker. Det har föreslagits att uppsalamyntet skulle vara ett exempel på en i Svealand verkställd myntning parallell med götäländska lejonbrakteater från kung Valdemar, och därmed kunna dateras till 1250–1275. Detta måste dock betraktas som spekulativt och stilen på uppsalamyntet avviker starkt från övriga svealandsbrakteater daterbara till 1250–1290, nämligen LL grupp IX och X, vilka båda har en enkel ring (slät ring eller strålring). Exemplaret från Flasta mur och de övriga mynten från denna plats, bland annat en penning slagen av Ulf jarl, gör det troligare med en datering

3:1–2. Götäländska penningar från 1222–1250 med inre punktring och yttre slät ring.

före 1250. Då mynten av såväl typ A som typ B uppvisar en gemensam stil och design, så bör detta tolkas som att typ A och typ B bör hållas samman kronologiskt.

Exemplaret från Flasta mur har analyserats, och silverhalten är hög; 94%, vilket styrker en datering till före cirka 1250, vilket också Rasmusson kommer fram till i sin tolkning av Flasta mur-exemplaret. Även Uppsalaexemplaret har haltanalyserats och det har en halt på drygt 96% silver. Exemplaret från Sura gamla kyrka har jag själv kunnat undersöka och jag bedömer silverhalten som mycket hög även på detta exemplar.

Inga ledtrådar till myntherre eller myntort finns i myntens design. Spridningen av de fåtaliga exemplaren gör att inte heller fyndplatserna ger någon säker ledtråd, även om man noterar de anmärkningsvärt höga andelen mynt funna i Finland/Åland; två av fyra exemplar med känd proveniens har hittats där. Att föreslå en finsk myntort för dessa penningar (i så fall Åbo) är i dagsläget alltför spekulativt med beaktande av det mycket begränsade statistiska underlaget, men tanken är svår att undvika.

Designen med två släta ringar och mellan dem en punktring är unik för den medeltida svealandsmyntningen. Från Götaland känner vi dock till exempel på penningar med inre punktring och yttre slät ring, nämligen dels en variant av Erik Erikssons penningar med svärd, omgivna av ett bakvänt R och ett litet kors, LL XIII:5, dels en variant av penningarna med ”byggnad”, LL XIIC:6c. Se fig 3. Dessa brakteater brukar numera dateras till 1222–1229 respektive 1234–1250.

Möjligen kan existensen av dessa götalandspenningar tolkas som ett indicium för en datering till 1200-talets andra fjärdedel även för de här behandlade svealandsstyperna. Så en trolig, eller i alla fall möjlig, myntherre är Erik Eriksson ”läspe och halte”. Då Knut Holmgerrson ”länge” förefaller ha velat ha sitt namn på sina svealandspenningar, så är han en mindre sannolik kandidat som myntherre. Det kan inte heller helt uteslutas att dessa mynt är resultatet av en icke-kunglig myntning.

Det bör slutligen noteras att det även finns ett unikt exemplar av en svealandsbrakteat med inre punktring och yttre slät ring, och med ett stort kors som centralmotiv, funnen i Gamla Uppsala kyrka. Författaren hoppas kunna behandla detta mynt vid ett senare tillfälle.

Mycket länge än så här kommer vi inte med nuvarande information om mynten och deras fyndkontext. De mynt som här behandlats bidrar till att öka komplexiteten i det tidiga 1200-talets svealandsmyntning. Man kan bara hoppas att framtida myntfynd kan bidra med mera information. Och troligen finns även flera ännu oupptäckta mynttyper som väntar på att plockas upp ur den svenska (och finska) jorden.

Tack

Ett stort tack till Ida Andersson vid WestmannaArvet, Hallstahammar, för möjlighet att undersöka och fotografera myntet från Sura gamla kyrka, och till Frida Ehrnsten vid Helsingfors Nationalmuseum som efterforskat eventuella ytterligare exemplar av mynt av typ B i Nationalmuseet. Ett stort tack även till Monica Golabiewski Lannby för värdefulla kommentarer och kompletterande information kring dessa mynt.

Litteratur

Elfver, F.: Den svenska fastlandsmyntningen 1150–1250. En studie av lösfynd. B-uppsats i arkeologi vid Stockholms universitet.Handledare Kenneth Jonsson. Stockholm 1997.

Golabiewski Lannby, M.: Sällsynt brakteet i Sura gamla kyrka. *Svensk Numismatisk Tidskrift* 2002:2, s. 31.

Holmberg, K.: När kungens mynt blev allmogens mynt. *Numismatiska meddelanden*, vol. XL, s. 63–83. Stockholm 1995.

Jonsson, Kenneth och Lagerqvist, L. O.: Mynten från Finströms kyrka. Åland. *Åländsk Odling* 1974, s. 5–29. Mariehamn 1975.

Jonsson, Kristina och Nordström, A.: *En tidigkristen gravplats och en medeltida kyrklämning. Gravar och kyrkor i Sura 900–1800*, s. 25. Västmanlands läns museum – Kulturmiljöavdelningen Rapport A. 2003: A16.

Koivunen, P.: Medeltida Myntfynd i Korois. *Åbo Stads Historiska Museums Årsskrift* 1976, s. 73–118. Turku 1979.

Lindstedt, J.: Myntningen under Valdemars regering 1250–1275. B-uppsats i arkeologi vid Stockholms universitet. Handledare Kenneth Jonsson. Stockholm 1996.

Rasmusson, N. L.: Kungl. Myntkabinetet, Stockholm 1969. Fynd, s. 279. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1970. Lund 1971.

Rundberg, J. och Holmberg, K.: Svenska vikingatida och medeltida mynt präglade på fastlandet. *Studia Numismatica Upsaliensia* 3. Västerås 2008.

Förväxlade myntämnen

NÅGON GÅNG KAN det hända att ett myntämne av en annan valör hamnar i den bing eller behållare som myntämnena befinner sig i före präglingsen. Ett avvikande myntämne kan till exempel ha fastnat i en skarv i botten på behållaren. När det sedan präglas med de andra plantsarna uppstår denna ovanliga avvikelser. Det typiska är att myntämnet ofta inte är runt och ibland dåligt centrerat.

Det felaktiga myntämnet är i regel ett myntämne med mindre eller lika stor diameter, eftersom det annars skulle fastna i präglingsringen och upptäckas. Särskilt ovanligt är det om myntämnet har en annan metall än den ordinära. Dessa fel är mycket ovanliga på i stort sett alla serier av ringpräglade svenska mynt.

2 öre 1970 präglat på 1-öresämne.

5 öre 1976 präglat på 25-öresämne.

Felet illustreras här ovan av ett tvåöre från 1970 som präglats på ett ettöresämne, vikt 1,97 gram. Samt ett 5 öre 1976 präglat på ett myntämne för 25-öringar i avvikande metall, vikt 2,18 gram.

Om man vill kontrollera myntets äkthet kan man, utöver en viktkontroll, med hjälp av en mikrometer även mäta tjocklek och jämföra med det förväxlade myntämnets. Det förekommer mynt som slipats ner och även mynt som utsatts för ytbehandling, till exempel 5-öringar av den typ som avbildas här, som fått en grå beläggning.

Martin Wettmark

FOTO: FÖRFATTAREN.

Referens

Delzanno, R.: *Sveriges Myntbok*, del 2, s. 1312. 2020.

SNT-register

Sedan 1990 har register över föregående års artiklar och notiser i SNT presenterats i februari-numret.

På SNF:s hemsida – www.numismatik.se – finns titel- och författarregister i sökbart pdf-format ända från 1977 till och med 2021.

RADANNONSER

SNF-medlemmar erbjuds gratis annons i SNT med högst tre rader att köpa, sälja eller byta samlarobjekt.

Kontakta:
info@numismatik

Mer att läsa av Martin Wettmark:

Att samla felpräglade mynt. *SNT* 1990:4–5 s. 102–103.

Felpräglade mynt. En förteckning över olika fel som förekommer på ringpräglade mynt. Svenska Numismatiska Föreningen. Smärre skrifter nr 6. 1991.

Wettmark Collection – en samling av numismatiska avvikelser. 2015.

Auditoriet vid disputationen, sedd från datorskärmen.

SKÄRMDUMP: CURT EKSTRÖM.

Disputation om medaljkonst i Lund

MEDALJKONSTEN HAR UNDER de senaste årtiondena glädjande nog tilldragit sig ett stigande intresse. Men hur användes medaljer innan de hamnade på museer och hos samlare? Varför togs de fram, vilka funktioner skulle de fylla? Sådana frågor har hittills varit relativt outforskade. Detta har dock konstvetaren Ylva Haidenthaller ändrat på. Haidenthaller är forskare i konstvetenskap vid Lunds universitet och försvarade den 10 december 2021 avhandlingen *The Medal in early modern Sweden. Significances and practices* vid Lunds universitet.

Avhandlingen är en brett utlagd studie över medaljkonsten i Sverige från Gustav Vasa till Gustav III. Haidenthaller visar hur, under 1500- och det tidiga 1600-talet, medaljer fungerar som kungliga minnesgåvor från olika ceremonier, till exempel kröningar eller begravingar. Medaljerna blev därför också prestigeobjekt som mottagarna ofta lät sig avporträtteras med, ett bruk som för övrigt levte kvar in på 1900-talet. Det var viktigt att medaljgåvorna motsvarade mottagarens rang och värdighet – detta belyses av en episod från drottning Kristinas regering, då mottagarna från en ut-

ländsk ambassad inte var nöjda med sina gåvor (!). Relationerna mellan givare och mottagare var inte alltid självklara. Frammot 1700-talet får medaljer nya funktioner i och med att nya prestigeobjekt blir på modet och till exempel förtjänstordnar inrättas.

Disputationen i Lund genomfördes som ett hybridevenemang; opponent var Aleksandra Lipińska, professor i Konstvetenskap vid Ludwig Maximilians-universitetet i München, som deltog digitalt. Användningen av olika elektroniska konferensprogram har fått stor spridning under den pågående utdragna Covid19-pandemin och innebär att långt fler kan delta än vad som skulle vara möjligt vid en ”traditionell” disputation. I detta fall deltog cirka fyrtio åhörare på plats i Lund och ungefär lika många, från ett antal länder, via sina datorskrmar.

Haidenthallers avhandling tilldelades, föga förvånande, betyget godkänd. Den är utgiven av Föreningen Mediehistoriskt arkiv och kan beställas från Lunds universitet. En recension kommer förhoppningsvis i ett kommande nummer av SNT.

Ragnar Hedlund
(som deltog på plats)

Ylva Haidenthaller: *The Medal in Early Modern Sweden: Significances and Practice*. 2021. 459 sidor. Avhandlingen finns som pdf:

<http://mediehistorisktarkiv.se/bocker/the-medal-in-early-modern-sweden/>

Sven Lindskog: *Musikaliska akademimedaljer*. 2021. Kungl. Musikaliska Akademiens skriftserie nr 152. 141 sidor. Boken är även utgiven som e-bok på svenska och engelska.

Rolf Sandström: Mitt liv som

myntsamlare. Göteborgs Numismatiska Förenings småskrifter nr 33. 2020. 125 sidor, rikt illustrerad. ISBN 978-91-519-3474-7.

BÖCKER OM SAMLANDET och samlandets förhållande till numismatik är inte vanliga. Under 2010 utkom Sten Törngrens bok, *Mitt liv i numismatikens underbara värld*. Rolf Sandström har nu tio år senare kompletterat genren med en mångfacetterad skrift, inte bara om livet som myntsamlare utan också som föreningsmänniska, debattör och föredragshållare. Rollerna hör naturligtvis ihop med varandra och ger en bild av hur samlandet berikar och når områden som inte enbart handlar om att leta efter, köpa in och katalogisera inköpen. Samlande är en sak och samlingen och dess möjligheter en annan!

I boken avhandlas hur det hela började. Många känner nog igen att det kan bero på tillfälligheter. Jag ler igenkännande åt att ettöret med öppen fyra från 1914 har betydelse. Jag hittade en sådan i en stor flaska med ettöringar som jag lagt i den under flera år, egentligen vet jag inte varför. Och så började samlandet!

Ett stort avsnitt behandlar Rolf som föreningsmänniska. Hur föreningslivet i Göteborgs Numismatiska Förening och SNF bjudit på ett antal erfarenheter och vad det tillfört honom. Vid läsningen är det lätt att inse det omvända, det vill säga att Rolf tillfört föreningslivet en hel del också. Med föreningslivet följer ett antal uppdrag som ordförande, föredragshållare och redaktör för föreningens serie av småskrifter. Utöver detta redovisas Rolfs insatser som debattör. Vi har nog för lite av det från numismatiker och myntsamlare. Ämnen saknas ju inte, exempelvis som att våra lagliga betalningsmedel

svenska mynt håller på att bli näst intill omöjliga att använda. Särskilt intressant är det att ta del av Rolfs inlägg i riksföreningsdebatten. Hur många minns den? Han konstaterar före de flesta andra bland annat att det kan vara riskfyllt att basera delar av ekonomin i en organisation på medaljutgivning. Enbart en genuin samlare förstår att medaljer som ges ut enbart för att samlas, men inte har något samband med händelser eller minnen, sällan röner något intresse. Samlare samlar inte samlarföremål!

En del handlar om Rolfs författarskap. Böckerna om *Romarna och deras mynt* (2014) och *Hellas och de första mynten* (2019) är välkända för denna tidskrifts läsare. Naturligtvis har Rolfs bakgrund som pedagog spelat in både i böckerna och i hans omfattande lista över föredrag. Kunskaper är en förutsättning för att skriva och förmedla budskap, men räcker inte. Kan man inte göra det klart och tydligt framställt, intresseväckande och med en personlig touch så stannar kunskaperna och när inte ut till någon mottagare. Denna bok är lätt att läsa, rikt illustrerad och spännande, vilket ju inte alltid utmärker numismatisk litteratur.

Först på sidan 73 börjar berättelsen om det egentliga samlandet. Och så följer en exposé över hur en samling kan se ut. Vi känner igen oss som samlare. Vi vet – som Rolf också påpekar – att man bör koncentrera

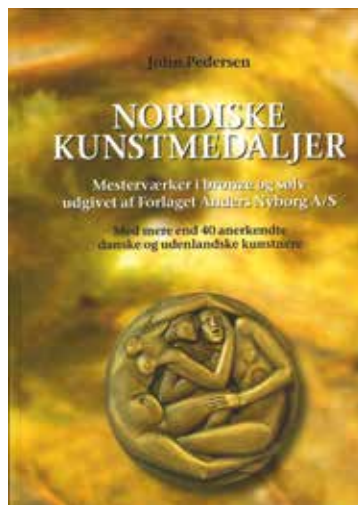
sig på ett område, men vi gör det inte. För så är ju samlandet; det grenar ut sig, det är inte alltid systematiskt, det flyter omkring, det styrs av tillfälligheter och ett föremål som för tillfället verkar intressant kan leda in samlandet på helt nya banor. Det känns bra att freda sitt samvete i det avseendet tillsammans med Rolfs bok.

För att citera en gammal komminister i min barndoms hemförsamling när han kom fram till kollekten: ”anbefalles detta å det varmaste”.

Boken kan skaffas från Göteborgs Numismatiska Förening. Skicka 150 kr + porto 66 kr till postgiro 187277-9. Skicka samtidigt ett meddelande till gnfinfo@telia.com.

Bo Gustavsson

BOKTIPS

John Pedersen: *Nordiske Kunstmedaljer*. 2021. Dansk Numismatisk Forening. 192 sidor. Innehåller som titeln säger nordiska konstmedaljer, vilket innebär att även svenska sådana är representerade.

Vykort med sparbankernas kampanj som påminner om att sätta in dåtidens hemsparbössors innehåll i banken.
Konstnär: Helge Artelius.

Sparbankernas flitiga bin och bössor

DEN SVENSKA BILDKONSTNÄREN Helge Artelius (1895–1989) studerade vid Högre konstindustriella skolan och vid Konstakademien. En enkel sökning i wikipedia visar att han nog är allmänt mest känd för sina tecknade julkort, illustrationer i böcker, jultidningar och tidskrifter med teckningar och ordlekar. Dessutom bokmärken med änglar.

Men vad som inte nämns är de vykort han ritade för Sveriges Sparbankers räkning. Vid mitten av 1900-talet förde de nämligen en spar-kampanj på vykort och med affischer.

Ett av vykortet visar den välbekanta bikupan, vår äldsta spar-bösseform och symbolen för flit och sparsamhet. Till den (alltså banken) flyger bi efter bi med hemsparandets bygelsparbössor för att sätta in sina besparingar på ett sparbankskonto.

På baksidan finns den klassiska sparbankseken utformad av tecknaren Arvid Olson (1886–1978). Den som användes i nästan femtio år, 1942–1991.

MGL

Medlemsavgift år 2022 i SNF

Med detta nummer av SNT följer ett inbetalningskort för medlemsavgiften 2022. Eftersom SNF ibland får in betalningar utan angiven avsändare ber vi er vara uppmärksamma på detta och ange namn och adress på inbetalningskortet.

Om inbetalningskortet inte ligger med i denna försändelse kan man ändå sätta in avgiften på Plusgiro 150007-3 eller Bankgiro 219-0502.

Medlemskap i SNF kostar endast 200 SEK per år och då ingår Svensk Numismatisk Tidskrift med åtta nummer. För medlemmar bosatta utanför Sverige är priset högre på grund av portoavgiften, 375 SEK.

SNF:s kansli

AUKTIONER & MÄSSOR

- 5/2 **Sigtuna Myntklubb**, Myntmässa, Märsta
- 5-6/3 **MISAB**, auktion 38, Stockholm
- 12/3 **Myntkompaniet**, myntauktion 22, Stockholm
- 30/4-1/5 **MISAB**, auktion 39, Stockholm
- 7/5 **FriMynt 2022**, Teknikhallen/Olympia, Helsingborg
- 14/5 **Myntkompaniet**, myntauktion 23, Stockholm

Se mer här:
ingemars.se/agenda

HOLMASTO MYNTHANDEL

MYNT, SEDLAR, MEDALJER, MILITARIA M.M.

Vårens auktioner
se: www.holmasto.com

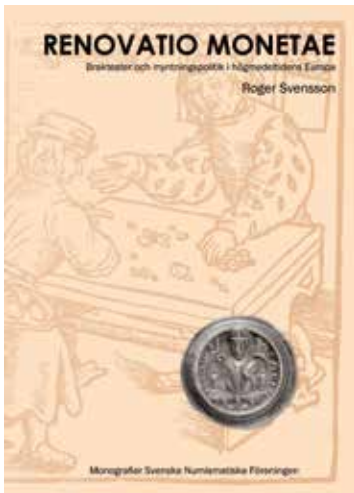
Alexandersgatan 50
00100 Helsingfors, Finland
+358 9 666 500
holmasto@holmasto.com
www.holmasto.com

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev, sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Hantverkargatan 36
11221 Stockholm
Tel. 08 - 611 01 10

Roger Svenssons *Renovatio Monetae. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa* från 2012 finns nu som pdf:

https://numismatik.se/2nyheter/Kortare_notiser/Renovatio-Monetae/RM.pdf

Boken finns fortfarande att köpa hos SNF. Medlemspris 250 SEK, andra 350 SEK. Kontakta:

info@numismatik.se

NÄTNYTT

IBNS Banknote of the Year

International Bank Note Society har lagt upp ett album med de hittills nominerade banksedlarna till *IBNS Banknote of 2021*. Se här:

www.theibns.org

Abo & Gote

ABO

kallades ett mynt med nominalen 6 penningar som präglades i Åbo under unionskungen Erik av Pommern (1396–1439). Den, liksom hans örtugar från myntorterna Stockholm och Västerås, är daterad till efter 1409. På åtsidan ses bokstaven E (krönt) för regenten och på frånsidan bokstaven A för myntorten. Omskrifter: ERICVS REX och NONETA ABOENS.

Abo som benämning ses första gången i skriftliga källor 1412 och skrivs där som "abower" eller "åboska mynt". Abo hade lägre silverhalt, cirka 50 %, än en örtug och myntvärdet var baserat på den livländska örtugen och inte den svenska. Därav behovet av en särskild benämning, den enda svenska medeltida som hänför sig till namnet på myntorten.

Andra benämningar på abo men baserade på värdet har varit 6-penning, 4-penning (den motsvarade senare fyra penningar), "liten örtug" och "sterling".

GOTE

var och är en folklig benämning på ett mynt som, liksom abo, är knutet till ett begränsat område, också detta på 1400-talet. Det gäller den gotländska myntsorten örtug som präglades i Visby cirka åren 1340–1450 med den tyska liljebusken på åtsidan och det gotländska lammet och fanan på frånsidan. Inskrifterna lyder ungefär: MONETA CIVITATIS och WISBVENCIS skrivet på lite olika sätt. De äldre gotländska örtugarna har större diameter, väger mer och har tydligare prägling än de senare.

Benämningen gote är belagd från 1400-talet och avser troligast de något sämre och mindre gotlandsörtugar som präglades cirka 1420–1450. En del av dem är dessutom starkt kopparhaltiga och inte alltid helt runda. De kan vara utgivna under 1440-talet

Denna abo är påträffad i Sankt Olofs hamn på Drakön i Idenors socken, Hälsingland. Omskrifter: ERICVS REX och NONETA ABOENS. Diameter 17 mm. Ref.: LL CII:9b.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND

Gote ur Kungliga myntkabinettets samling. Omskrifter: MONETA CIVITATIS och WISBVENCIS. Diameter 15 mm. Ref.: LL XXX:4.

FOTO: KMK.

och är möjligen de som egentligen kallades gotar. Numera används ofta benämningen på alla örtugar från Gotland. Man kan jämföra med ordet gute för gotlänning.

Präglingen av den efter penningen högre valören örtug på fastlandet inleddes i början av 1370-talet i Stockholm under Albrekt av Mecklenburg men fick inte motsvarande benämning.

MGL

Läs mer här:

Holmberg, K.: Den senmedeltida penningen – perioden 1364–1439. *SNT* 2016:5.

Jonsson, E.: Myntningen av *abo* under Erik av Pommern 1396–1439. *SNT* 2017:5 s. 108–111, 114.

Lagerqvist, L. O. *Svenska mynt*. 1970.

— Myntningen under Erik av Pommern. *SNT* 1979:1.

SVERIGES MYNTHANDELS FÖRENING

är sedan 1973 en etablerad sammanslutning av för närvarande 23 mynthandlare. Föreningens syfte är att samordna strävanden och idéer angående mynthandels utveckling, uppmuntra vetenskaplig forskning och sprida kännedom om numismatik, samt att skapa varaktiga och vänskapliga förhållanden svenska mynthandlare emellan. Medlemmarna förbinder sig att ej saluföra förfälskade objekt i enlighet med Svenska Numismatiska Föreningens upprop.

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031-139484
besour@telia.com
www.besour.se

CEDERHOLMS MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 076-8344684
cederholmsmynthandel@gmail.com

ROBERTO DELZANNO MYNTHANDEL

Villa Långbro - Stockholm
Tel. 0708-865008
roberto@delzanno.se
www.delzanno.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08-7326686, 070-2126455
christian.hamrin@telia.com

JOAKIMS MYNT & SEDLAR

Södra Långvägen 17A
443 39 Lerum
www.joakimsmyntochsedlar.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 37
371 35 Karlskrona
Tel. 0455-81373
lennart@mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
501 13 Borås
Tel. 033-410315

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. 046-144369
butik@lundsmynthandel.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
373 32 Nätraby
melinmynt@hotmail.com

MITQALCOINS

Klas Johnsson
Box 5078
141 05 Kungens kurva
info@mitqalcoins.se
Tel. 070-6101073

MYNTHANDEL SB NUMISMATICS

S. Bilis, Östermalmstorg
Box 5143
10243 Stockholm
info@mynthandel.com
www.mynthandel.com

HB MYNTINVEST CORONA

Hemgårdsvägen 28f
611 38 Nyköping
Tel. 0155-286325
www.coronamynt.se

NILSSONS MYNTHANDEL AB

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076-1132207
nilssonsmynthandel@hotmail.com

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
10243 Stockholm
Tel. 08-6626261
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NUMIKON / TICALEN MYNTHANDEL

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 073-9540868
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Östra Mårtensgatan 19
223 61 Lund
Tel. 0705-252519
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042-122528
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Hantverkargatan 8 / Box 16390
112 21 Stockholm
Tel. 08-4115081
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031-135088
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

STENENG AB

Peter Sten
Industrigatan 6
335 73 Hillerstorp
petersten@icloud.com
Tel. 070-5222036

SVENSK MYNTHANDEL

Mikael Kindahl
Badstugatan 24, Bredablick
691 32 Karlskoga
svenskmynthandel@hotmail.com
www.svenskmynthandel.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Gamla Brogatan 36
111 20 Stockholm
Tel. 08-4110807
www.hwmynt.se

AB WIJK ANTIK

Flisvägen 5
743 94 Skyttorp
Tel. 070-3680807
info@wijk.se

www.smf.com.se

Skarabé
Mynt & Guld AB
 köper och säljer
 MYNT, SEDLAR
 och MEDALJER
 Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
 411 17 Göteborg
 Tel. 031 - 135 088
 skarabe@telia.com - www.skarabe.eu
 Öppet: Vardagar 10 - 18

MYNTMÄSSA
 Sigtuna Myntklubb
 hälsar Dig välkommen till
 Kunskapens Hus i Märsta
 Vikingavägen 2, Valsta
5/2 2022 kl. 10-15

Ca. 30 utställare
 Försäljning av myntsedlar och tillbehör
 Värdering och köp av mynt.

Lotteri, Servering

Entré 20 kronor

Info: tel, 073 - 714 95 07
pgc21@hotmail.com

ULF NORDLIND
MYNTHANDEL AB
 Karlavägen 46
 Box 5132 • 102 43 Stockholm
 Tel. 08 - 662 62 61

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR
 Lagerlista över svenska personmedaljer
 och numismatisk litteratur
www.nordlindsmynt.se

HÅKAN WESTERLUND
MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål
 Gamla Brogatan 36
 111 20 STOCKHOLM
 Tel. 08 - 411 08 07
 Öppet: måndag - torsdag 11-13

SELINS MYNTHANDEL AB
 Mynt Sedlar Medaljer
 Ordnar Nålmärken

Öppettider:
 Vardagar 10.00 - 18.00
 Hantverkargatan 8
 11221 Stockholm
 Tel. 08 - 411 50 81
kontakt@selinsmynthandel.se

SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN

Vuxen 200 SEK/år
 Junior 100 SEK/år
 Utomlands boende 375 SEK/år

Plusgiro 150007-3
 Bankgiro 219-0502
info@numismatik.se

MYNTBUTIKEN I SVERIGE AB

Kyttingevägen 15
 181 31 Lidingö

Tidsbokning: 08-684 392 00

KÖPER MYNT - MEDALJER
HEMBESÖK STOCKHOLM

Se exempel på inköpspriser:
www.myntbutiken.se

MYNTAUKTION 22

12 mars 2022

Ett urval objekt på mars-auktionen:

Hertigarna Johan och Karl
1 mark blodsklipping 1568

Johan III
1 mark 1575
Ettärstyp, unik privat

Hertig Johan av Östergötland
1 riksdaler 1617

Kristina
1 riksdaler 1633

Karl XIV Johan
1 riksdaler 1820
Med Karl XIII:s porträtt

Oskar I
4 dukat 1850

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17

E-post: coins@myntkompaniet.se

www.philea.se

MYNTAUKTION 23

14 maj 2022

**Nu söker vi inlämningar till den stora live-auktionen i maj.
Välkommen in med dina objekt!**

Ett redan inlämnat objekt till maj-auktionen:

1 riksdaler 1654

Superbt välpräglad exemplar med skimrande regnbågslika fält

Några resultat från senaste auktionen: (inkl. köparprovision)

**1 daler 1599
133.000:-**

**Pommern
2 dukater 1697
193.000:-**

**1 riksdaler 1718
med Cleve-vapen
363.000:-**

Bättre mynt och hela samlingar mottages till kommande myntauktioner.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.

Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17

E-post: coins@myntkompaniet.se

www.philea.se

MYNTAUKTIONER
I SVERIGE AB

SAMLING ANDERS KIHMBERG

—
50 ÅR AV SAMLANDE

Auktionen äger rum på Hotell Sheraton, Stockholm, lördagen den 5 mars.

Entreprenören Anders Kihlberg, Köpmannebro, har samlat mynt i ett halvt sekel - allt mera intensivt under de senaste tjugo åren. Nu ska hans numismatiska livsverk avyttras och Myntauktioner har fått det prestigefyllda uppdraget att genomföra försäljningen av den exklusiva samlingen.

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17, 115 22 Stockholm • Storgatan 10, 342 60 Moheda
E-mail: info@myntauktioner.se • Telefon: 08-410 465 65
www.myntauktioner.se

